

บทบาทการเป็นผู้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลของพนักงานครูเทศบาลเมืองหนองคาย

The Roles of Teachers in the Nong Khai Municipality in Supporting Candidates Running for the Position of Municipal Council Member

นายธรราร ราชคำสุข * อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ (1) รองศาสตราจารย์รสลิน ศิริยะพันธุ์ **

(2) อาจารย์ ดร.วรลัญช์ โรจนพล ***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ปัจจัยที่เกื้อหนุนต่อการแสดงบทบาทของพนักงานครูเทศบาลเมืองหนองคายในการเป็นผู้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล (2) บทบาทของพนักงานครูเทศบาลเมืองหนองคายในการเป็นผู้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก กลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้บริหารโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองหนองคายจำนวน 4 คน และพนักงานครูเทศบาลเมืองหนองคายจำนวน 4 คน การสนทนากลุ่มพนักงานครูเทศบาลเมืองหนองคายจำนวน 24 คน และการสังเกตการณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า (1) ปัจจัยที่เกื้อหนุนต่อการแสดงบทบาทของพนักงานครูเทศบาลเมืองหนองคาย แบ่งออกเป็น 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ ตำแหน่งหน้าที่ ประสบการณ์การทำงาน ความรู้ความสามารถ ทักษะ ค่านิยม ความเชื่อ สถานภาพส่วนบุคคล และปัจจัยที่เกิดจากองค์ประกอบภายนอก คือ วัฒนธรรมทางการเมือง ระบบอุปถัมภ์ วัฒนธรรมทางสังคมของครู กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง และลักษณะของชุมชนและประชากรในพื้นที่ (2) บทบาทของพนักงานครูเทศบาลเมืองหนองคายในการเป็นผู้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล สามารถแบ่งได้เป็น 3 ช่วง คือ ช่วงก่อนผู้สมัครได้รับการเลือกตั้ง จะมีการแสดงบทบาท อาทิ การแนะนำประชาสัมพันธ์แบบปากต่อปาก การจัดกิจกรรมภายในโรงเรียน การอำนวยความสะดวกในการประสานงาน การใช้อำนาจหน้าที่ในการชี้แนะผู้ได้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน การใช้ความเป็นครูสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองหรือชาวบ้านในท้องถิ่นและพฤติกรรมในลักษณะการซื้อสิทธิขายเสียงช่วงวันเลือกตั้ง เนื่องจากพนักงานครูเทศบาลเมืองหนองคายส่วนใหญ่มีบทบาทเป็นกรรมการหน่วยเลือกตั้ง จึงไม่สามารถแสดงบทบาทเป็นผู้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งได้ และช่วงเมื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งได้รับเลือกตั้ง จะมีการแสดงบทบาทการสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้ง โดยการแนะนำสมาชิกสภาเทศบาลในตำแหน่งและหน้าที่อย่างเป็นทางการ การแนะนำผลงานและโครงการที่สมาชิกสภาเทศบาลได้ดำเนินการแก่ชุมชน การเชิญสมาชิกสภาเทศบาลเข้าร่วมกิจกรรม โครงการต่างๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น การปฏิบัติตามนโยบายของสมาชิกสภาเทศบาลผ่านผู้บังคับบัญชาตามลำดับ และการเป็นตัวแทนประสานงานในการดำเนินนโยบาย หรือแนวทางการทำงานระหว่างสมาชิกสภาเทศบาลกับผู้นำชุมชน

Abstract

The objectives of this research were to study (1) supporting factors that encouraged teachers in the Nong Khai Municipality to express roles as supporters of candidates running for the position of municipal council member; and (2) the roles of teachers in the Nong Khai Municipality in supporting candidates running for the position of municipal council member.

This was a qualitative research based on study of related documents and in-depth interviews with two groups of samples, chosen through purposive sampling, consisting of 4 administrators of schools in the Nong Khai Municipality and 4 teachers from schools in the Nong Khai Municipality, a focus group discussion with 24 teachers from schools in the Nong Khai Municipality, and observation. Data were analyzed using analytical narration.

The results showed that (1) there were two groups of supporting factors that encouraged teachers in the Nong Khai Municipality to express roles as supporters of candidates running for the position of municipal council member: personal factors, consisting of sex, position, work experience, knowledge and abilities, attitudes, values, beliefs, and personal status; and external factors, consisting of political culture, the patronage system, the social culture of teachers, election-related laws, the characteristics of the community and the characteristics of the local population (2) The roles of the teachers in supporting candidates running for municipal council member could be divided into three stages. In the pre-election stage the teachers used word-of-mouth public relations, held activities at the schools, helped coordinate campaign work, used their work position to influence colleagues and inferiors, used their status to campaign with parents of their students and people in the community, and exhibited vote buying behaviors. At the election day stage, most of the teachers could not do anything to support candidates because they were election committee members. In the post-election stage, the teachers continued to support the winning candidates by officially recommending the municipal council members, publicizing their work results or projects they did for the community, inviting them to attend events and activities at their schools, following their policies, and coordinating with other community leaders to fulfill their policies.

Keywords: Role, Supporter, Municipal teacher, Nong Khai Province

* นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

** รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

*** อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

บทนำ

การเลือกตั้งเป็นสิทธิทางการเมืองขั้นพื้นฐานในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของประชาชน และมีความสำคัญต่อระบบการปกครองของสังคม หากการเลือกตั้งของประชาชนเป็นไปด้วยความถูกต้องยุติธรรมอิสระ ไม่มีการทุจริต กลั่นแกล้งหรือการกระทำใดๆ จากฝ่ายผู้แข่งขันในการเลือกตั้ง หรือจากเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการ และควบคุมการเลือกตั้งให้เกิดความบริสุทธิ์และยุติธรรม ผลจากการเลือกตั้งก็จะได้นักการเมืองที่มีอุดมการณ์เข้าไปปฏิบัติหน้าที่ดูแลประชาชนตามความต้องการ นักการเมืองที่ดีอันเกิดจากการตัดสินใจเลือกตั้งที่รับผิชอบของประชาชนก็จะปฏิบัติหน้าที่ให้เกิดผลดีและสนองความต้องการของประชาชนอย่างถูกต้อง แต่ถ้าประชาชนขาดความใส่ใจทางการเมือง ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยเห็นแก่อำสสินจ้าง หรือเพื่อประโยชน์แลกเปลี่ยนในรูปแบบต่างๆ ประกอบทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้มีหน้าที่จัดการดำเนินการเลือกตั้งก็ไม่ปฏิบัติหน้าที่อย่างซื่อสัตย์สุจริต หากแต่จิตใจลำเอียงฝักใฝ่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง พยายามที่จะใช้ตำแหน่งหน้าที่และอำนาจหน้าที่ที่ตนมีอยู่ทั้งโดยพฤตินัยและนิตินัยก่อให้เกิดผลดีแก่ฝ่ายหนึ่ง ซึ่งย่อมก่อให้เกิดผลร้ายในการเลือกตั้งแก่อีกฝ่ายหนึ่งอย่างแน่นอน พฤติกรรมดังกล่าวทำให้ผลการเลือกตั้งบิดเบือนไป อันจะมีผลต่อการเมืองการปกครองของสังคมนั้น สำหรับการเลือกตั้งในประเทศไทยนั้น บุคคลที่ถูกเรียกว่า “ห้วคะแนน” และ “ผู้สนับสนุน” จะมีบทบาทที่สำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากสภาวะการขาดแคลนคะแนนเสียงที่เป็นกลุ่มก้อน (block votes) ของกลุ่มผลประโยชน์หรือพรรคการเมืองก็ตาม บุคคลที่สามารถควบคุมการตัดสินใจ ในการลงคะแนนเสียงของประชาชนหลายๆ คนด้วยวิธีการบางประการก็จะกลายเป็น “ห้วคะแนน” หรือ “ผู้สนับสนุน” เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน เจ้าของธุรกิจ นักเลง หรือแม่กระทั่งครู เป็นต้น (ครุณี กุลวงศ์ 2549: 2) ซึ่งบุคคลเหล่านี้สามารถที่จะเป็นห้วคะแนนได้ ผู้สมัครรับเลือกตั้งจะต้องแย่งชิงห้วคะแนนหรือผู้สนับสนุนเหล่านี้ และในบางครั้งผู้สนับสนุนที่กล่าวข้างต้นก็ยินยอมที่จะเป็นห้วคะแนนหรือผู้สนับสนุนเพื่อผลประโยชน์ของตนเช่นกัน ซึ่งจากการศึกษาอย่างไม่เป็นทางการและประสบการณ์ในการทำงานในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองหนองคายของผุ้วิจัย ทราบว่า พนักงานครูเทศบาลที่เป็นคนในท้องถิ่นเทศบาลเมืองหนองคาย บางส่วนต่างสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาเทศบาล (สท.) ในลักษณะเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ดังนั้น พนักงานครูเทศบาลจึงเป็นกลุ่มที่เป็นเป้าหมาย และมีความสำคัญในการเป็นห้วคะแนนหรือผู้สนับสนุนการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล จากที่กล่าวมาข้างต้น ผุ้วิจัยจึงมีความต้องการที่จะศึกษาปัจจัยที่เกื้อหนุนต่อการแสดงบทบาทของพนักงานครูเทศบาลเมืองหนองคาย และการแสดงบทบาทการสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลของพนักงานครูเทศบาลเมืองหนองคาย ซึ่งการศึกษาวิจัยครั้งนี้อนำมาเป็นข้อมูลสารสนเทศในการศึกษาและก่อให้เกิดพัฒนาการกระบวนการเลือกตั้งนำไปสู่การเมืองการปกครองท้องถิ่นที่มีความโปร่งใส มีเสถียรภาพ ส่งผลต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกื้อหนุนต่อการแสดงบทบาทของพนักงานครูเทศบาลเมืองหนองคายในการเป็นผู้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล
2. เพื่อศึกษาบทบาทของพนักงานครูเทศบาลเมืองหนองคายในการเป็นผู้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ กลุ่มพนักงานครูเทศบาลเมืองหนองคาย 4 โรงเรียน ได้แก่ พนักงานครูโรงเรียนเทศบาล ๑ สว่างวิทยา จำนวน 77 คน พนักงานครูโรงเรียนเทศบาล ๒ ชำนาญอนุเคราะห์ จำนวน 19 คน พนักงานครูโรงเรียนเทศบาล ๓ ชูบุรณบำรุง จำนวน 26 คน และพนักงานครูโรงเรียนเทศบาล ๔ จลองรัตน์ จำนวน 30 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้มาจากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจงเพื่อสัมภาษณ์เจาะลึก จำนวน 8 คน ประกอบด้วย ผู้บริหาร โรงเรียน จำนวน 4 คน และพนักงานครู จำนวน 4 คน การสนทนากลุ่มย่อยพนักงานครู จำนวน 24 คน และการสังเกตการณ์

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) และไม่มีโครงสร้าง (Non-Structured Interview) โดยการตั้งคำถามไว้ล่วงหน้า ใช้แนวคำถามปลายเปิด เพื่อนำไปสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสนทนากลุ่ม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มประกอบกับการค้นคว้าหนังสือ ตำรา งานวิจัย และวารสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา

สรุปผลการวิจัยและการอภิปรายผล

การวิจัยสรุปผลและอภิปรายผลออกได้เป็น 2 ประเด็น ดังต่อไปนี้

1 ปัจจัยที่เกื้อหนุนต่อการแสดงบทบาทของพนักงานครูเทศบาลเมืองหนองคายในการเป็นผู้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 ปัจจัย ดังนี้

1.1 ปัจจัยส่วนบุคคลที่เกื้อหนุนต่อการแสดงบทบาทของพนักงานครูเทศบาลเมืองหนองคายในการเป็นผู้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล ได้แก่

ด้านเพศ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า พนักงานครูเทศบาลเพศชายจะมีการแสดงบทบาทการสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลเมืองหนองคายมากกว่าพนักงานครูเทศบาลเพศหญิง เนื่องจากเพศชายสามารถใกล้ชิด สนทนากับนักการเมืองท้องถิ่นได้ง่าย เพศชายจึงมีสังคม มีการพบปะสังสรรค์ หรือการเสวนากับกลุ่มเพื่อนฝูง และมีความสนใจในเรื่องการเมือง ซึ่งเป็นลักษณะของสังคมไทยตั้งแต่อดีตที่เพศชายมักจะเกี่ยวข้องกับงานราชการ หรือการเมือง และส่วนใหญ่จะพบว่า เพศชายมักมีโอกาสดูทีวี และมีความก้าวหน้ามากกว่าเพศหญิง เนื่องจากในอดีตจะพบว่า เพศหญิงมักจะอยู่กับบ้าน ทำหน้าที่แม่บ้าน ไม่ค่อยได้เรียนรู้ในสังคมภายนอก และไม่สนใจเรื่องนอกบ้าน ปลอมให้เป็นหน้าที่ของเพศชาย ดังที่ เจริญรัตน์ บำรุงนา (2549: 37) กล่าวว่า หญิงไทยในสมัยก่อนต้องอยู่ทำงานที่บ้านดูแลบ้าน ในขณะที่ผู้ชายต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ทำให้ผู้ชายได้พบปะสังสรรค์ในกลุ่มเพื่อนฝูงได้ ถึงแม้ปัจจุบันบทบาทดังกล่าวได้มีการเปลี่ยนแปลงไปกลายเป็นความเท่าเทียมและเสมอภาคกันมากขึ้น แต่โดยความเป็นจริงแล้วผู้ชายยังคงเป็นช้างเท้าหน้าอยู่เช่นเดิม ซึ่งการที่เพศชายได้มีโอกาสพบปะสังสรรค์กับเพื่อนฝูงทำให้เพศชายมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ ที่เกิดขึ้น รวมทั้งเรื่องเกี่ยวกับอาชีพการงาน หรือเรื่องการเมืองด้วย ซึ่งจะเห็นได้ว่าการที่พนักงานครูเทศบาลเมืองหนองคาย ที่เป็นเพศชายจะสามารถแสดงบทบาทการสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลก็อาจเป็นอิทธิพลจากแนวคิดดั้งเดิมของสังคมไทย

ด้านตำแหน่งหน้าที่การงาน ผลการวิจัยพบว่า ตำแหน่งหน้าที่การงานมีส่วนที่ทำให้เกิดความน่าเชื่อถือศรัทธา หรือการชื่นชม โดยเฉพาะตำแหน่งฝ่ายบริหาร หรือผู้ที่ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน จะสามารถเกื้อหนุนเอื้ออำนวยต่อการได้รับการเลือกตั้งของสมาชิกสภาเทศบาล มากกว่าตำแหน่งพนักงานครูที่ปฏิบัติการสอน ยิ่งฝ่ายบริหารที่มีคนรู้จักและมีคนศรัทธามาก ก็สามารถที่จะแนะนำผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ตนสนับสนุน ชื่นนำให้แก่คนที่ตนรู้จักให้เลือกได้ นอกจากนี้

พนักงานครูเทศบาลยังจะต้องมีการวางตัวเป็นกลาง ไม่สามารถแสดงออกในการสนับสนุนในลักษณะเป็นหัวคะแนนได้อย่างเปิดเผย เพราะอาจเสี่ยงต่อการถูกลงโทษตามวินัยข้าราชการอีกด้วย การที่ตำแหน่งหน้าที่การงานของพนักงานครูเทศบาลเมืองหนองคายเป็นปัจจัยที่เกื้อหนุนต่อการสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลนั้น เป็นเพราะพนักงานครูเทศบาลถือได้ว่าเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งจัดได้ว่าเป็นข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดเทศบาลเมืองหนองคาย ซึ่งในความเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐทำให้เกิดความน่าเชื่อถือศรัทธามากกว่าอาชีพอื่นๆ เมื่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือข้าราชการที่ต้องการแสวงหาผลประโยชน์แก่ตน โดยการแสดงออกเป็นลักษณะหัวคะแนน ก็จะใช้ตำแหน่งหน้าที่การงานเพื่อการจูงใจ หรือจูงนำประชาชน ซึ่งประชาชนก็จะเชื่อและปฏิบัติตาม ถือว่าเป็นการยอมรับในบทบาทของเจ้าหน้าที่รัฐ สอดคล้องกับแนวคิดของ วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวัน (2547: 82-85) ที่กล่าวว่า การให้การสนับสนุนต่อบรรดาผู้มีอำนาจการเมือง(political authorities) ตามด้วยทฤษฎีหมาย คือ การที่ประชาชนให้การยอมรับต่อบทบาทและการปฏิบัติงานของบุคคล/คณะบุคคลซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ (political authorities) ได้แก่ รัฐบาล (นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรี) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ผู้พิพากษา ตำรวจ อัยการ ทหาร และข้าราชการทั้งหลาย เป็นต้น การให้การสนับสนุนกรณีนี้ เป็นผลตามมาจากทำให้การสนับสนุนระบอบการเมืองการปกครอง สะท้อนให้เห็นว่าประชาชนพลเมืองให้การสนับสนุนระบบการเมือง และยังเชื่อในความเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ นอกจากนี้ สามารถอธิบายได้ว่าการที่ประชาชนจะเชื่อถือและปฏิบัติตามพนักงานครูเทศบาล ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่รัฐก็อาจเป็นรูปแบบของสังคมไทยรูปแบบหนึ่ง คือ รูปแบบของอำนาจนิยม (เจริญรัตน์ บำรุงนา 2549: 37) ซึ่งเป็นอีกรูปแบบของความสัมพันธ์หนึ่งซึ่งเป็นการแสดงถึงความพึงพอใจของคนในสังคมหรือท้องถิ่นที่มีความจงรักภักดีต่อบุคคล หรือกลุ่มสังคมที่มีอำนาจเหนือกว่าตนเองและยอมรับพร้อมทำตามกติกาของอำนาจนิยมเหล่านี้โดยไม่มีข้อแม้ เช่น การให้ความเคารพนับถือคนที่มั่งมีเงิน ยกย่องบุคคลที่มีตำแหน่งทางสังคมที่สูงกว่าตนเอง ศรัทธาเชื่อมั่นในตัวผู้นำท้องถิ่น เป็นต้น

ด้านประสิทธิภาพการทำงาน ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการทำงานสามารถสร้างความน่าเชื่อถือความไว้วางใจ ทั้งกับผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล และกับผู้ที่พนักงานครูเทศบาลชั้นนำ หรือเชิญชวนให้มาสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล พนักงานครูที่มีประสิทธิภาพในการทำงานมาก จะสามารถเห็นแนวทาง และมีวิธีการในการช่วยเหลือผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล สามารถชี้แนะแนวทางในการดำเนินงานแก่สมาชิกสภาเทศบาล การเข้าใจในระบบเลือกตั้งเทศบาล เนื่องจากมีประสบการณ์จากการเป็นกรรมการหน่วยเลือกตั้ง และการได้รับความนับถือในฐานะที่เป็นครูมานาน พนักงานครูที่มีความอาวุโส หรือมีประสบการณ์การทำงาน เมื่อจะสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลคนใด ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลคนนั้นก็มักจะได้เปรียบ ซึ่งสอดคล้องกับวัฒนธรรมทางสังคมของไทยในเรื่องของการยกย่องผู้ที่มีความอาวุโส และการเชื่อถือผู้ที่มีอายุ ดังที่ เจริญรัตน์ บำรุงนา (2549: 37) ได้ให้คำอธิบายในเรื่องของการยกย่องผู้ใหญ่ว่า เป็นลักษณะของสังคมไทยที่ถือว่าผู้ใหญ่มีความสำคัญและต้องเคารพกติกาของผู้ใหญ่ไม่ว่าจะเกิดสถานการณ์หรือเหตุการณ์ใดในชีวิตประจำวัน นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้ว ยังจะรวมถึงการให้ความสำคัญกับผู้ใหญ่บางคนที่มีอิทธิพลในพื้นที่อีกด้วย ซึ่งจากคำอธิบายจะเห็นได้ชัดเจนว่า พนักงานครูเทศบาลเมืองหนองคายที่มีประสิทธิภาพในการทำงาน ก็จะสามารถใช้ความเป็นอาวุโสเพื่อจูงนำให้เกิดการสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลได้

ด้านความรู้ความสามารถ ผลการวิจัยพบว่า พนักงานครูสามารถสร้างความน่าเชื่อถือ โน้มน้าวให้บุคคลอื่นมาสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลได้ พนักงานครูที่มีวุฒิการศึกษาสูงจะมีเทคนิค หรือวิธีการในการโน้มน้าวมีความสามารถเชิงการประชาสัมพันธ์แนะนำผู้คนให้เชื่อ สามารถที่จะพิจารณาโยบาย วิสัยทัศน์ หรือตัดสินใจในการสนับสนุนใคร บนพื้นฐานของความถูกต้อง เป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป และสามารถถ่ายทอดความสำคัญของการปกครอง

ส่วนท้องถิ่นแก่บุคคลต่างๆ ได้ ส่งผลโดยตรงต่อการแสดงบทบาทการสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล ซึ่งจะสังเกตได้ว่า ในด้านความรู้ความสามารถ มักจะมองในด้านระดับวุฒิการศึกษาของพนักงานครูเป็นหลัก โดยพนักงานครูที่มีระดับวุฒิการศึกษาที่สูงกว่า จะมีแนวโน้มที่จะสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลมากกว่า สอดคล้องกับแนวคิดของ สติต นิยมญาติ (2525: 33) ที่อธิบายว่า บุคคลที่มีระดับการศึกษาสูง ผู้ที่มีอาชีพที่ดีและรายได้สูง ผู้ที่อยู่ในวัยกลางคน หรืออายุ 35-55 ปี เมื่อเทียบกับผู้มีอายุต่ำกว่า 35 ปี มีแนวโน้มที่จะเข้าร่วมทางการเมืองมาก และยังสอดคล้องกับสิทธิพันธ์ พุทธหนู (2531: 162-166) ที่สรุปว่า การที่บุคคลได้รับการศึกษาสูงขึ้นจะมีแนวโน้มให้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับที่สูงกว่าบุคคลที่มีการศึกษาค่ำ เป็นต้น

ด้านทัศนคติ ความเชื่อ และค่านิยม หากพนักงานครูเทศบาลมีทัศนคติที่ดีต่อตัวผู้สมัครรับเลือกตั้ง ก็มีแนวโน้มที่จะแสดงบทบาทการสนับสนุน โดยเฉพาะผู้สมัครรับเลือกตั้งที่เคยดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาเทศบาลมาก่อน และบางครั้งหากพนักงานครูเทศบาลมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อตัวผู้สมัคร พนักงานครูเทศบาลเมืองหนองคายก็จะไม่สนับสนุน และยังแนะนำคนรู้จัก ญาติพี่น้อง ไม่ให้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งคนนั้นอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวัน (2547: 80-81) ที่อธิบายว่าทัศนคติ ความเชื่อ และค่านิยม เป็นปัจจัยทางจิตวิทยาที่เป็นตัวกำหนดวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคล/กลุ่มบุคคล โดยที่วัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคล/กลุ่มบุคคลมิได้เกิดขึ้นเอง แต่เป็นผลมาจากการกล่อมเกลารวมทั้งการเมืองโดยตัวแทนต่าง ๆ และปฏิกริยาที่บุคคล/กลุ่มบุคคลมีต่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเมือง (political objects) และปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในแต่ละขณะ

ด้านสถานภาพส่วนบุคคลของพนักงานครู ผลการวิจัย สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเด็น ประเด็นแรกผลการวิจัยพบว่า สถานภาพสมรส มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งโดยเฉพาะคนที่สมรสแล้วอาจจะมีแนวโน้มในการสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งตามคู่สมรสของตนมากกว่าคนที่โสด เช่น สามภรรยา หรือคนในครอบครัวจะมีแนวคิดไปในทิศทางเดียวกัน หรือหากมีความคิดที่ต่างกันก็อาจเกิดลักษณะกรรไกรบังคับสามภรรยา หรือสามภรรยาบังคับกรรไกรให้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ตนสนับสนุน ประเด็นที่สอง สถานภาพโสดจะมีความเป็นอิสระในการที่เลือกสนับสนุนใครก็ได้แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของพนักงานครู และวุฒิของพนักงานครูด้วย ผลที่เกิดขึ้นอาจเกี่ยวข้องกับเฉพาะกับพนักงานครูที่สมรสแล้วที่อาจจะมีแนวโน้มในการแสดงบทบาทการสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล ตามคนในครอบครัวเป็นหลัก ดังคำอธิบายของ มิลเบรท (Milbrath) และโกเอล (Goel) (อ้างถึงในสุพรรณิ สายแก้ว 2548: 24-25) ที่กล่าวว่า ทัศนคติทางการเมืองของแต่ละคน มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งการที่คนในครอบครัวของพนักงานครูชั้นนำ ยังเกี่ยวข้องกับระบบอุปถัมภ์ในลักษณะเครือญาติ ดังที่ สนิท สมักรการ (2538: 45) อธิบายว่า ความสัมพันธ์ของสถาบันครอบครัวและเครือญาติ มีลักษณะเป็นระบบอุปถัมภ์ตามแนวคิดทางด้านสังคมมานุษยวิทยา ซึ่งสามารถแบ่งระบบญาติออกได้ 2 รูปแบบ ได้แก่ ญาติสายเดี่ยว (unilinear kinship) เป็นระบบญาติที่ให้ความสำคัญแก่ญาติอีกฝ่ายแต่เพียงอย่างเดียว และ ญาติสายคู่ (bilateral kinship) เป็นระบบญาติที่ให้ความสำคัญแก่ญาติทั้งสองฝ่าย ทำให้การที่พนักงานครูที่มีสถานภาพสมรสต้องอุปถัมภ์ ช่วยเหลือ หรือเชื้อคนในครอบครัวก่อนในการที่จะแสดงบทบาทการสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลคนหนึ่งคนใด และในบางครั้งพนักงานครูก็ต้องเลือกที่จะสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลที่เป็นคนในครอบครัวก่อนเสมอ

1.2 ปัจจัยที่เกิดจากองค์ประกอบภายนอก ดังนี้

ด้านวัฒนธรรมทางการเมืองไทย ผลการวิจัยพบว่า วัฒนธรรมทางการเมืองของพนักงานครูเทศบาลเมืองหนองคาย จะเน้นเรื่องสังคมในลักษณะการเป็นระบบเครือญาติ หรือการฝากคนในครอบครัว มีการแบ่งพรรคแบ่งพวกถ้าผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นพวกพ้องหรือญาติพี่น้อง จะมีการแสดงออกในการสนับสนุนการเลือกตั้งออกมาอย่างชัดเจน

สอดคล้องกับคำอธิบายของ เจริญรัตน์ บำรุงนา (2549: 37-38) ที่อธิบายว่า พวกพ้องเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นทุกระดับทุวงการ การพึ่งพาในรูปแบบพวกพ้องถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่มีวันหมดไปจากสังคมไทย มีลักษณะเดียวกันกับระบบอุปถัมภ์ที่อุดหนุน จุนเจือกันเพื่อประโยชน์ของแต่ละฝ่าย เช่น การฝากเข้าทำงาน การฝากเข้าเรียนตามโรงเรียนที่มีชื่อเสียง เป็นต้นหรือในเรื่อง การเกรงใจ การยอมรับในอำนาจของผู้มีอำนาจ การอาศัยบารมี เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนและพวกพ้อง เนื่องจากผู้สมัคร รับเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลที่ลงสมัครรับเลือกตั้ง เคยหรือดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาเทศบาลเมืองหนองคาย ทำให้ พนักงานครูเทศบาลเมืองหนองคายต้องแสดงบทบาทการสนับสนุน เพราะกลัวในเรื่องผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับหน้าที่การ งาน นอกจากนี้ อำนาจนิยม เป็นการแสดงถึงความพึงพอใจของคนในสังคมหรือท้องถิ่นที่มีความจงรักภักดีต่อบุคคล หรือ กลุ่มสังคมที่มีอำนาจเหนือกว่าตนเองและยอมรับพร้อมทำตามกติกาศักดิ์ของอำนาจนิยมเหล่านี้โดยไม่มีข้อแม้ เช่น การให้ความ เคารพนับถือคนที่มั่งมีเงิน ยกย่องบุคคลที่มีตำแหน่งทางสังคมที่สูงกว่าตนเอง ศรัทธาเชื่อมั่นในตัวผู้นำท้องถิ่น เป็นต้น

ด้านระบบอุปถัมภ์ ผลการวิจัยพบว่า โดยส่วนใหญ่พนักงานครูเทศบาลจะช่วยเหลือ สนับสนุนญาติพี่น้อง คนรู้จัก การตอบแทนผลประโยชน์ซึ่งกันและกันระหว่างพนักงานครูและผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือการมีอิทธิพลบารมี ความ เชื่อถือของผู้สมัครรับเลือกตั้งในท้องถิ่นก็มีผลต่อการแสดงบทบาทการสนับสนุน และส่วนใหญ่พนักงานครูเทศบาลเมือง หนองคายจะเลือกสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลที่เคยดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาเทศบาลอยู่ก่อนแล้ว มากกว่าผู้สมัครหน้าใหม่ ซึ่งการเกิดการสนับสนุนกันนั้นมีลักษณะของการเกิดกลุ่มในลักษณะที่อิงบุคคล มากกว่าหลักการ หรือผลประโยชน์ร่วมกันนี้ มีเหตุมาจากการที่คนไทยมีวัฒนธรรมสังคมที่ยึดตัวบุคคล(personalism) กล่าวคือ โครงสร้าง ของสังคมไทย ถูกผูกเข้าด้วยกันด้วยความสัมพันธ์ส่วนตัว ซึ่งกนก วงษ์ตระหง่าน (2528) อธิบายว่า ความสัมพันธ์จะเกิดขึ้น ได้ จะต้องมีการพบปะกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างบุคคลต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเพื่อนร่วมงาน คนรู้จักหรือบุคคลอื่น ๆ หรือ โอกาสพบปะกันของพนักงานครูเทศบาลกับผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลเมืองหนองคาย โดยการแนะนำให้รู้จัก และงานเลี้ยงสังสรรค์ในโอกาสต่าง ๆ การพบปะนั้นจะต้องมีความสม่ำเสมอ จนก่อให้เกิดความรู้สึกที่ใกล้ชิด และผูกพัน เกิดความไว้วางใจกันและกัน ซึ่งจะนำไปสู่การที่บุคคลทั้งสองฝ่ายหรือมากกว่าสามารถร่วมมือกันกระทำการกิจกรรมบางอย่าง ร่วมกันได้ ความใกล้ชิดและความไว้วางใจกัน เป็นการแสดงออกให้เห็นถึงความเป็นเพื่อน หรือการเป็นพวกพ้องเดียวกัน และยอมให้การช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างเพื่อนหรือพวกพ้อง การช่วยเหลือนี้มีได้ขึ้นอยู่กับ ความถูกต้องหรืออยู่บน หลักการแต่อย่างใด กล่าวคือเมื่อเป็นเพื่อนกันแล้วจะต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นวงจรของระบบอุปถัมภ์ทาง การเมืองที่สืบเนื่องกันมานานในสังคมไทยโดยนักวิชาการและนักรัฐศาสตร์หลายท่านได้ลงความเห็น ว่า ความสัมพันธ์ทาง สังคมและการเมืองไทยนั้น เป็นความสัมพันธ์แบบ ผู้อุปถัมภ์-ผู้ใต้อุปถัมภ์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า วัฒนธรรมทางการเมือง ของไทยเป็น วัฒนธรรมแบบผู้อุปถัมภ์-ผู้ใต้อุปถัมภ์ เป็นความสัมพันธ์ที่ปรากฏอยู่ทุกระดับทั้งในระดับชาติและระดับ ท้องถิ่น โดยมีรากเหง้ามานานแล้วในประวัติศาสตร์และตกทอดกันเรื่อยมา สอดคล้องกับแนวคิดของ เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2546) ที่ว่า การที่ชาวบ้านชาวไร่จะสนับสนุนใครในทางการเมืองนั้น ขึ้นอยู่กับบุญคุณที่ผู้สมัครหรือเครือข่ายของผู้สมัคร มี ต่อตนเองและครอบครัว รวมทั้งขึ้นอยู่กับความคาดหวังว่าจะได้รับความช่วยเหลือคุ้มครองในอนาคตจากผู้สมัครและ บริวารอย่างไรเมื่อหย่อนบัตรเลือกตั้งให้ โดยไม่มองว่าการลงคะแนนให้ผู้ที่ใช้เงินทองแก่ตนเอง หรือกลุ่มของตนใน ระหว่างการหาเสียงเป็นการรับอามิสสินจ้างแต่อย่างใด

ด้านวัฒนธรรมทางสังคมของครู ผลการวิจัยพบว่า อาชีพครูเป็นอาชีพที่สังคมยอมรับ คนในชุมชนจะ ให้ความเชื่อถือ และครูยังมีเทคนิควิธีการสามารถจูงใจคนในชุมชน บางครั้งหากครูชักชวนคนในชุมชนให้เลือกกลุ่มใด ก็มี แนวโน้มที่คนในชุมชนจะเชื่อ และการที่ครูรู้จักคนเยอะ ครูสามารถใช้ความเป็นครู ใช้ความศรัทธาเชื่อถือ เชิญชวนคนที่ รู้จักให้มาเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ครูสนับสนุนนั้นได้ นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่า พนักงานครูต้องวางตัวเป็นกลาง ไม่

สามารถแสดงออกได้อย่างชัดเจน บางครั้งพนักงานครูอาจเกรงกลัวต่ออิทธิพลของการเมืองท้องถิ่นต่างๆ ในความก้าวหน้าในการทำงาน ทำให้พนักงานครูตัดสินใจที่จะแสดงออกหรือไม่แสดงออกในการสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งได้ ซึ่งถือได้ว่าคนในสังคมเทศบาลเมืองหนองคาย ต่างยอมรับในบทบาทของพนักงานครูเทศบาลเมืองคาย จึงเชื่อถือและศรัทธา ในความเป็นครู เมื่อพนักงานครูใช้ความเป็นครู จูงใจให้มาสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลคนใดคนหนึ่ง ก็มักจะได้รับการยอมรับ นอกจากนี้ วัฒนธรรมทางสังคมของครูยังเกี่ยวข้องกับค่านิยมเอียงหรือแนวโน้มนิยม ซึ่ง กาเบรียล เอ. อัลมอนต์ (Almond, 1956: 391-409) อธิบายว่า เกิดขึ้นจากค่านิยมเอียง 3 ด้าน ได้แก่ ค่านิยมเอียงด้านการรับรู้ คือ ความรู้ความเข้าใจของบุคคลที่มีต่อการเมือง ค่านิยมเอียงต่อการแสดงความรู้สึก คือ ความรู้ความเข้าใจของบุคคลที่มีต่อการเมือง เป็นความรู้สึกทางจิตใจ และอารมณ์ของบุคคลที่มีต่อการเมือง และความรู้สึกเอียงเอียงด้านการประเมิน คือ ความสามารถของบุคคลในการใช้ค่านิยมของบุคคลวิเคราะห์การเมืองเพื่อการตัดสินใจ ซึ่งทั้ง 3 ด้าน ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาจากวัฒนธรรมทางสังคม หรือพฤติกรรมของพนักงานครูเทศบาลเมืองหนองคายที่กระทำ

กฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยในด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งมีผลต่อการแสดงบทบาทการสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้ง โดยคนเมื่อรู้กฎหมายก็มักจะหาช่องทางเพื่อให้ตนได้รับประโยชน์มากที่สุด โดยมีต้องคำนึงถึงศีลธรรม ส่วนกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล กำหนดไว้คราวละ 4 ปี มีความเหมาะสม แต่น่าจะลดวาระการดำรงตำแหน่งให้เหลือเพียง 3 ปี เพื่อไม่ให้ผู้สมัครสามารถใช้อิทธิพลได้ และการเลือกตั้งพนักงานครูจะได้รับคำสั่งให้ทำหน้าที่กรรมการหน่วยเลือกตั้งซึ่งต้องวางตัวเป็นกลางอย่างมาก นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบอีกว่า กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งเป็นเรื่องไกลตัว บางครั้งพนักงานครูที่สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิก สภาเทศบาล แล้วต้องเข้าไปอยู่ในเขตเลือกตั้งที่เป็นเขตของพวกเขา ก็จะอาจเกิดความกดดันและลำบากใจ เนื่องจากฝ่ายตรงข้ามอาจมองว่าพนักงานครูเอื้อประโยชน์แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้ง นอกจากนี้ผู้ให้สัมภาษณ์ยังมองว่า ระบบญาติพี่น้องจะมีความสัมพันธ์กันมากกว่ากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง และส่วนใหญ่เมื่อถึงการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล พนักงานครูเทศบาลเมืองหนองคายทุกคนจะได้รับมอบหมายให้เป็นกรรมการหน่วยเลือกตั้ง ส่วนกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลเมืองหนองคาย ก็ยังคงมีความสอดคล้องกับหลักของปณิญาสาทว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติ ดังคำอธิบายของ ประหยัด หงษ์ทองคำ (2547: 255-258) ที่อธิบายหลักปณิญาสาทว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติว่า ได้แก่ หลักอิสระแห่งการเลือกตั้ง (free election) หลักการเลือกตั้งตามกำหนดเวลา (periodic election) หลักการเลือกตั้งอย่างแท้จริง (genuine election) หลักการออกเสียงทั่วไป (universal suffrage) หลักการเลือกตั้งอย่างเสมอภาค (equal suffrage) และหลักการลงคะแนนลับ (secret vote) ซึ่งทั้งหมดล้วนแต่เป็นหลักที่ใช้ในการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลเมืองหนองคาย ซึ่งการเลือกตั้งไม่ว่าจะเป็นระดับใดล้วนเป็นกิจกรรมทางการเมืองที่มีปัจจัยเกี่ยวข้องกันอย่างซับซ้อน ยิ่งเป็นการเลือกตั้งที่มีการแข่งขันทางการเมืองสูงแล้ว ยิ่งมีการใช้เทคนิคและกลยุทธ์ชนิดต่างๆ ในกิจกรรมการเลือกตั้งสูงตามไปด้วย

ด้านลักษณะของชุมชนและประชากรในพื้นที่ ผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของชุมชนในท้องถิ่นมากกว่า ซึ่งแต่ละชุมชนจะมีประธานชุมชนทำหน้าที่การจัดการ ประสานระหว่างหน่วยงานเทศบาล ทำให้พนักงานครูอาจมีส่วนแก่การแนะนำผู้สมัครรับเลือกตั้งขึ้นเฉพาะเขตชุมชนที่พนักงานครูคนนั้นอาศัยอยู่ และบางชุมชนที่ค่อนข้างมีการศึกษาน้อย ก็มักจะเชื่อในสิ่งที่พนักงานครูชี้นำ เป็นช่องทางหนึ่งที่กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่นอยากให้พนักงานครูมาสนับสนุน และการที่เทศบาลเมืองหนองคายตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้มีการสื่อสารกันด้วยภาษาอีสาน พนักงานครูที่จะแสดงบทบาทการสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งก็จะสื่อสารกันด้วยภาษาถิ่นทำให้ชาวบ้านเกิดความเป็น

กันเองมากกว่าพนักงานครูที่สื่อสารภาษากลางกรุงเทพฯ ทำให้พนักงานครูเทศบาลเมื่อแสดงบทบาทการสนับสนุน ผู้สมัครรับเลือกตั้งคนนั้นก็จะประสบความสำเร็จในการเลือกตั้งได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของวรรณธรรม กาญจนสุวรรณ

(2539: 1-17) ที่ได้ทำการวิจัยโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาในประเด็นเรื่องระบบอุปถัมภ์และวัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมไทย ที่มีความสัมพันธ์กับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2538 ซึ่งผลการวิจัยพบว่าประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศไทยมีความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ในระดับสูง และมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าอย่างแนบแน่น (เป็นลักษณะของพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในสังคมที่มีความรู้ ความเข้าใจ ในระบบการเมืองโดยทั่วไป แต่มีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย และไม่สามารถเข้าถึงอุดมการณ์ทางการเมืองอย่างแท้จริง) ซึ่งประชากรกลุ่มที่มีการซื้อ-ขายเสียงมากที่สุด คือ ประชากรกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ประชาชนประกอบอาชีพเกษตรกรรมทำให้มีฐานะยากจนและมีระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้พบว่าประชาชนในกลุ่มดังกล่าวนี้ ส่วนใหญ่จะถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือหัวคะแนน “ระดม” ให้ไปลงคะแนนเสียงอันเป็นลักษณะหนึ่งของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าที่ชัดเจน

2.2 บทบาทของพนักงานครูเทศบาลเมืองหนองคายในการเป็นผู้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล

ผู้วิจัยแบ่งบทบาทออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้

บทบาทช่วงก่อนผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลได้รับการเลือกตั้ง พนักงานครูเทศบาลเมืองหนองคาย จะแสดงบทบาท ดังต่อไปนี้ การแนะนำประชาสัมพันธ์ผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบปากต่อปาก การจัดกิจกรรมภายในโรงเรียน เพื่อให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งมีส่วนร่วม การใช้อำนาจหน้าที่ในการชักนำต่อผู้ได้บังคับบัญชา และเพื่อนร่วมงาน การใช้ความเป็นครูสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง หรือชาวบ้านในท้องถิ่นเพื่อจูงใจให้เลือกนักการเมืองที่ตนสนับสนุน ด้านพฤติกรรมในลักษณะการซื้อสิทธิขายเสียง ซึ่งบทบาทในช่วงก่อนการเลือกตั้งจะพบว่า เป็นบทบาทที่พนักงานครูเทศบาลเมืองหนองคายจะแสดงบทบาทนี้ในลักษณะของหัวคะแนน ถึงแม้ว่าจะเป็นพฤติกรรมที่ไม่อาจแสดงออกได้อย่างเปิดเผย เหมือนกับหัวคะแนนของนักการเมืองโดยทั่วไป แต่จากการแสดงบทบาทดังกล่าว จะเห็นได้ว่า การที่พนักงานครูเทศบาลเมืองหนองคายได้แสดงบทบาท เป็นผลมาจากความสัมพันธ์ในลักษณะเชิงแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กับผู้สมัครรับเลือกตั้ง และการแสดงบทบาทการสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งของพนักงานครูเทศบาลเมืองหนองคาย ก็จะอาศัยความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ ซึ่งการแสดงบทบาทที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับการศึกษาการหยั่งเสียงประชามติ ตั้งแต่ พ.ศ. 2479-2503 ของซามูเอล พี ฮันติงตัน (Samuel P. Huntington) และเนลสัน (Nelson) อ้างถึงใน เสนีย์ คำสาข (2532: 40-41) ที่พบว่า ในการเลือกตั้งของประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย มีข้อสรุปออกมาว่า บุคคลที่อยู่ในฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมดำนั้น ไปลงคะแนนเสียงด้วยการปลุกระดม (mobilized) เป็นสำคัญ โดยมีคนที่มียศอิทธิพลชักจูงบุคคลเหล่านี้ไปใช้สิทธิลงคะแนนในการเลือกตั้ง สำหรับกรณีของประเทศไทย ข้อมูลบ่งชี้ว่ากำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน คือผู้มีอิทธิพลอย่างสำคัญในการระดมประชาชนให้ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ปัจจุบันนี้ผู้มีอิทธิพลเหล่านี้มักจะทำหน้าที่ในลักษณะของหัวคะแนน โดยวิธีการต่างๆ เช่น ชักจูงด้วยความสัมพันธ์ส่วนตัว ด้วยการใช้เงินซื้อเสียง ชื้อบัตรประชาชน ฯลฯ บุคคลผู้ทำหน้าที่เป็นหัวคะแนนนี้ ปกติแล้วก็คือ ชนชั้นนำในสังคมหรือชุมชนนั้นๆ ซึ่งจะต้องเป็นบุคคลที่ประชาชนให้ความเคารพนับถือ เกรงอกเกรงใจ ซึ่งนอกจากกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านแล้ว ยังอาจหมายถึงข้าราชการส่วนภูมิภาค คือ นายอำเภอ ปลัดอำเภอ ทหาร เป็นต้น ข้าราชการ ในท้องถิ่นคือ ครู ตำรวจ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขอำเภอ และตำบล เป็นต้น และเจ้าหน้าที่เงินกู้ พ้อค้า เจ้ามือหวย คหบดี คนสูงอายุ เหล่านี้เป็นต้น และในการแสดงบทบาทการสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งบางบทบาท เช่น การใช้อำนาจหน้าที่ในการชักนำต่อผู้ได้บังคับบัญชา และเพื่อนร่วมงาน นั้นจะพบว่า บางครั้งการที่ผู้บังคับบัญชาชักนำผู้ได้บังคับบัญชานั้น ผู้ได้บังคับบัญชาที่ต้องปฏิบัติตาม ถึงแม้ว่าการชักนำในเรื่องของการสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล ผู้บังคับบัญชาอาจไม่มี

แสดงออกอย่างเปิดเผย แต่ผู้ได้บังคับบัญชาจะต้องปฏิบัติตาม เนื่องจากอาจส่งผลกระทบต่อหน้าที่การงานของตนเองได้ ซึ่งเป็นผลมาจากระบบราชการไทยที่มีการแบ่งระดับชั้นในการทำงาน ดังที่ เจริญรัตน์ บำรุงนา (2549: 37) กล่าวว่า เจ้านายกับลูกน้อง เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในระบบราชการไทยมากกว่าจะเกิดขึ้นกับหน่วยงานเอกชน เพราะระบบเจ้านายกับลูกน้องเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในวงการที่มีการแบ่งระดับชั้นในการทำงานรวมไปถึงตำแหน่งทางสังคมที่ต้องเป็นไปตามสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น หน่วยงานปกครอง ผู้ว่าราชการจังหวัดกับลูกน้อง นายอำเภอกับลูกน้อง เป็นต้น นอกจากนี้บทบาทที่พนักงานครูเทศบาลเมืองหนองคายแสดงออกยังเกี่ยวข้องกับสังคม และวัฒนธรรมโดยรวมของเทศบาลเมืองหนองคาย ที่เป็นเมืองต่างจังหวัด ดังที่ เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2546) อธิบายว่า ชาวชนบทนั้น โดยทั่วไปเห็นประชาธิปไตยเป็นเรื่องของผู้น้อยหรือลูกน้องที่ใช้การลงคะแนนเสียงเป็นการเลือกที่จะเชื่อมโยงตนเองและชุมชนเข้ากับเจ้านาย หรือสายอุปถัมภ์ ขึ้นอยู่กับบุญคุณที่ผู้สมัคร (หรือเครือข่ายของผู้สมัคร) มีต่อตนเองและครอบครัว หรือพวกพ้องในอดีต รวมทั้งขึ้นอยู่กับความคาดหวังว่าจะได้รับความช่วยเหลือคุ้มครองในอนาคต นอกจากนี้บทบาทการสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลเมืองหนองคายของพนักงานครูผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิทยา โยธารินทร์ (2534) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องบทบาทของหัวคะแนนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัด ศึกษากรณีเฉพาะเขตอำเภอหนองสูง จังหวัดกาฬสินธุ์ พ.ศ.2533 ผลการศึกษาวินิจฉัยพบว่าวิธีการจัดตั้งและการควบคุมหัวคะแนนของผู้สมัครมีวิธีการจัดตั้งหัวคะแนน 3 วิธี คือ ผู้สมัครเข้าหาหัวคะแนนด้วยตนเอง เชิญหัวคะแนนมาประชุมและจัดเลี้ยงที่บ้านตน และผู้สมัครอาศัยบุคคลที่สองช่วยจัดตั้ง ส่วนการควบคุมหัวคะแนนนั้นประกอบด้วย การควบคุมการแจกเงินเพื่อซื้อคะแนนเสียง ด้านการควบคุมค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับน้ำมันรถในระหว่างการเดินทางหาเสียงของหัวคะแนน และวิธีการที่หัวคะแนนช่วยหาเสียงเลือกตั้ง หัวคะแนนได้ดำเนินการช่วยหาเสียงแก่ผู้สมัครที่ตนสนับสนุน 7 วิธี ได้แก่ การโฆษณาประชาสัมพันธ์ การซื้อคะแนนเสียง การแจกซอง การโจมตีคู่แข่ง การจัดเลี้ยงอาหารสุราและเครื่องดื่ม การรวบรวมข้อมูลเสนอผู้สมัคร และวิธีการสุดท้ายคือการให้ความช่วยเหลือประชาชนในด้านต่างๆ เป็นต้น

บทบาทช่วงวันเลือกตั้ง จะพบว่าพนักงานครูเทศบาลเมืองหนองคาย จะไม่แสดงบทบาทการสนับสนุนในการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้สิทธิเลือกตั้ง และบทบาทการสนับสนุนผ่านการเป็นกรรมการหน่วยเลือกตั้ง เนื่องจากพนักงานครูเทศบาลเมืองหนองคายส่วนใหญ่ จะได้รับหน้าที่ให้เป็นกรรมการหน่วยเลือกตั้ง อีกทั้งยังมีระบบการตรวจสอบการเลือกตั้งทำให้การสนับสนุนในลักษณะนี้ไม่สามารถแสดงออกมาได้อย่างเปิดเผย และอาจเสี่ยงต่อการถูกลงโทษทางวินัยร้ายแรง ซึ่งจากการสังเกตของผู้วิจัย ซึ่งเคยเป็นกรรมการนับคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลเมืองหนองคาย เมื่อ 18 เมษายน 2551 ก็ไม่พบว่าพนักงานครูจะสามารถแสดงบทบาทดังกล่าวได้เช่นกัน ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า บทบาทในช่วงวันเลือกตั้งเป็นบทบาทที่พนักงานครูเทศบาลเมืองหนองคาย จะต้องปฏิบัติตามกฎหมาย กล่าวคือ เป็นบทบาทที่แสดงออกจริง (enacted role) (จำนง อภิวัฒน์สิทธิ์และคณะ 2532) เป็นการกระทำที่บุคคลปฏิบัติจริง ตามที่กฎหมายกำหนด ทำให้ในการแสดงบทบาทการสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้ง ในวันเลือกตั้งพนักงานครูจึงไม่อาจแสดงบทบาทนั้นได้ อีกทั้งการที่พนักงานครูเทศบาลเมืองหนองคายเป็นกรรมการการเลือกตั้ง ยังจะต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุจริต และมีความยุติธรรม ซึ่งสอดคล้องตามหลักปณิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติ ที่ประหยัด หงษ์ทองคำ (2547: 255-258) อธิบายในเรื่องของหลักอิสระแห่งการเลือกตั้ง (free election) ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐจะคอยเฝ้าดูแลและดำเนินการให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยเสรีไม่กดขี่ หรือจ้างวาน หรือใช้อิทธิพลใด ๆ บังคับให้ราษฎรเลือกตั้ง และในเรื่องของหลักการเลือกตั้งอย่างแท้จริง (genuine election) ที่อธิบายว่า รัฐบาลจะต้องไม่คดโกงในการเลือกตั้ง วิธีที่จะให้มีการเลือกตั้งอย่างแท้จริงที่สำคัญก็ได้แก่ จัดให้ราษฎรจัดการเลือกตั้งของตนเองให้มากที่สุด ทั้งนี้โดยให้ราษฎรร่วมมือในการเลือกตั้ง เช่น ให้เป็นกรรมการตรวจคะแนน เป็นต้น นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ เจริญรัตน์ บำรุงนา (2549) ที่ได้ศึกษาเรื่อง

พฤติกรรมคอร์รัปชันทางการเมืองของเจ้าหน้าที่ตำรวจชั้นประทวน กรณีศึกษาการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพังงา ผลการวิจัยพบว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจชั้นประทวนมีภารกิจหน้าที่ในการสนับสนุนการเลือกตั้งการเมืองท้องถิ่น ในส่วนที่เกี่ยวกับการดูแลรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยประจำหน่วยเลือกตั้งเป็นสำคัญ พฤติกรรมและรูปแบบการคอร์รัปชันของเจ้าหน้าที่ตำรวจชั้นประทวนที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพังงามีหลากหลายรูปแบบ และมีความซับซ้อนมาก และส่งผลกระทบต่อหน่วยงานสองหน่วยงานคือ สำนักงานตำรวจแห่งชาติและองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพังงา เป็นต้น

บทบาทเมื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งได้รับการเลือกตั้ง พนักงานครูเทศบาลเมืองหนองคายจะแสดงบทบาทดังต่อไปนี้ การแนะนำสมาชิกสภาเทศบาลในตำแหน่งและหน้าที่อย่างเป็นทางการในกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น การแนะนำผลงานและโครงการที่สมาชิกสภาเทศบาลได้ดำเนินการให้แก่ชุมชน การเชิญเข้าร่วมกิจกรรม โครงการต่างๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นอย่างต่อเนื่อง การปฏิบัติตามนโยบายของสมาชิกสภาเทศบาลผ่านผู้บังคับบัญชาตามลำดับขั้นตอน และการเป็นตัวแทนประสานงานในการดำเนินนโยบาย หรือแนวทางการทำงานระหว่างสมาชิกสภาเทศบาลกับผู้นำชุมชน การแสดงบทบาทการสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลของพนักงานครูเทศบาลเมืองหนองคาย ในบทบาทเมื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งได้รับการเลือกตั้งนั้น พนักงานครูเทศบาลเมืองหนองคายจะแสดงบทบาทตามหน้าที่ของตนอย่างเปิดเผย เนื่องจากโดยตำแหน่งหน้าที่การงาน พนักงานครูเทศบาลถือได้ว่าเป็นผู้ได้บังคับบัญชา โดยที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลจะเกี่ยวข้องกับสภาเทศบาล ทำให้สมาชิกเทศบาล กับผู้บริหารเทศบาล สามารถใช้ตำแหน่งในการสั่งการให้พนักงานครูปฏิบัติตาม ทั้งทางตรงโดยผ่านผู้บริหารเทศบาล และทางอ้อมจากบทบาทที่พนักงานครูเทศบาลเมืองหนองคายแสดงออกมา ซึ่งจากการสังเกตของผู้วิจัย พบว่าบทบาทภายหลังการเลือกตั้งจะเป็นบทบาทที่พนักงานครูเทศบาลเมืองหนองคายส่วนใหญ่จะแสดงออกมา และต่อเนื่องไปจนถึงก่อนการเลือกตั้งครั้งต่อไป ผลที่พนักงานครูเทศบาลเมืองหนองคายจะได้รับจากการแสดงบทบาทการสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลคือ ได้รับการตอบแทนทั้งโอกาสความก้าวหน้าในอาชีพการงาน การเลื่อนขั้นเงินเดือน การฝากคนในครอบครัวให้เข้าทำงาน และความสะดวกในด้านอื่นๆ เมื่อต้องการขอความช่วยเหลือจากสมาชิกสภาเทศบาล ทำให้เห็นภาพรวมว่าพนักงานครูเทศบาลกับผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลมีความสัมพันธ์ในลักษณะการอุปถัมภ์ซึ่งกันและกัน เมื่อเป็นดังนี้ เราก็จะเห็นว่าความสัมพันธ์ของทั้งสองฝ่ายนี้ ขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ที่ต่างฝ่ายต้องการก็ต้องการและคาดหวังว่าจะได้รับจากอีกฝ่ายหนึ่ง ดังที่ นพดล สุคนธวิธ (2539: 38) กล่าวว่า ฝ่ายผู้อุปถัมภ์จะมีทรัพยากร หรือมีผลประโยชน์อยู่ 3 ลักษณะด้วยกัน ได้แก่ ความรู้และทักษะการควบคุมโดยตรงเหนือทรัพยากรของตนเอง ซึ่งสามารถใช้เพื่อสร้างความจงรักภักดี จากผู้ที่มีฐานะต่ำกว่าตนได้และ การควบคุมโดยอ้อมเหนือทรัพยากร หรืออำนาจชอบธรรมของผู้อื่น (หมายถึงของสาธารณะ) ส่วนผู้ได้อุปถัมภ์ก็จะสามารถให้ประโยชน์แก่ผู้อุปถัมภ์ของตน เช่น แรงงานและการช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ เป็นลูกจ้าง หรือจ่ายค่าเช่าที่ดิน ให้การช่วยเหลือในการต่อสู้ เช่น การเป็นพรรคพวกช่วยเหลือเมื่อถูกรังแกจากฝ่ายอื่น เป็นต้น การช่วยเหลือทางการเมือง การเป็นห้วคะแนนให้ การช่วยออกเสียงเลือกตั้ง หรือให้ความช่วยเหลือ เกี่ยวกับการเมืองด้านอื่น ๆ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า บทบาทการสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลของพนักงานครูเทศบาลเมืองหนองคาย จะเน้นความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และระบบอุปถัมภ์ (patron-client relationship) และการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ โดยพนักงานครูเองก็มักจะอาศัยอิทธิพลของนักการเมืองท้องถิ่นเพื่อผลประโยชน์ของตนเองเช่นกัน ซึ่งมีผลทำให้ระบบการเมืองท้องถิ่นได้รับความเสียหาย ผู้ที่มีจิตสำนึกความเป็นพลเมือง ควรใช้วิจารณญาณ ไตร่ตรอง และยึดถือประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลักในการเลือกสนับสนุนนักการเมืองท้องถิ่นที่มีความรู้ความสามารถ ไม่มีพฤติกรรมการซื้อเสียง ก็จะได้นักการเมืองท้องถิ่นที่มาพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ในพัฒนาเกี่ยวกับการเลือกตั้งได้โดย คณะกรรมการการเลือกตั้ง ควรมีการวางแผน วางระบบ ด้านกฎหมายเลือกตั้งในท้องถิ่นให้ชัดเจน โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้ง

1.2 ข้าราชการทุกหน่วยงาน สามารถศึกษาผลการวิจัยเพื่อนำไป วิเคราะห์ พิจารณา ในการแสดงบทบาทการสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้ง โดยคำนึงถึงหน้าที่ของข้าราชการ และการวางตัวเป็นกลางทางการเมือง คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้น หากได้ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ไม่มีคุณภาพเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ และที่สำคัญข้าราชการต้องส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ยุติธรรม เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาเปรียบเทียบบทบาทการสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งของข้าราชการกลุ่มอื่นๆ

2.2 ควรศึกษาการแสดงบทบาทในการเป็นผู้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งของข้าราชการกลุ่มอื่นๆ ในจังหวัดหนองคาย

2.3 ควรศึกษาผลกระทบที่เกิดจากการแสดงบทบาทของพนักงานครูเทศบาลต่อการสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลเมืองหนองคายด้วย

บรรณานุกรม

- กรมการปกครอง (2539) 64 ปี/กรมการปกครองกับการพัฒนาประชาธิปไตย (พ.ศ. 2475-2539) กรุงเทพมหานคร
โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง
- กระมล ทองธรรมชาติ และคณะ (2531) การเลือกตั้ง พรรคการเมือง และเสถียรภาพของรัฐบาล กรุงเทพมหานคร
ฝ่ายวิจัยคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มาสเตอร์เพรส
- จำนง อติวัฒน์สิทธิ์และคณะ (2532) สังคมวิทยา กรุงเทพมหานคร มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย
- จิตรา พรหมชุติมา (2541) รายงานการวิจัยเรื่องพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งของประชาชนในชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานคร
กรุงเทพมหานคร สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
- จิราพร บุญพร (2539) “การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย: ศึกษาเฉพาะกรณีครูประถมศึกษา
อำเภอเวียงชัยบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์” วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- จุมพล หนิมพานิช (2541) “สถานภาพและบทบาท” ใน เอกสารการสอนชุดวิชามนุษยกับสังคม หน่วยที่ 3
หน้า 171 – 236 นนทบุรี สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- _____. (2551) “การวิจัยเชิงคุณภาพ” ใน ประมวลสาระชุดวิชาการวิเคราะห์การเมืองและระเบียบวิธีวิจัยทาง
รัฐศาสตร์ หน่วยที่ 12 หน้า 161 - 204 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชารัฐศาสตร์
- เจริญรัตน์ บำรุงนา (2549) “พฤติกรรมคอร์รัปชันทางการเมืองของเจ้าหน้าที่ตำรวจชั้นประทวน กรณีศึกษาการเลือกตั้ง
สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพังงา” วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ฐปนรรต พรหมอินทร์ จุมพล หนิมพานิช และยุทธพร อิศรัชย์ (2546) รายงานการวิจัยเรื่องการเมืองภาคประชาชนกับ
ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของไทย ศึกษากรณีขององค์กรพัฒนาเอกชน นนทบุรี สาขาวิชารัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ดุริณี กุลวงศ์ (2549) “การเป็นฐานคะแนนเสียงเลือกตั้งของสตรี: ศึกษากรณีในเขตเทศบาลนครอุดรธานี”
วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- เทพพนม เมืองแมน และสวีส สุวรรณ (2529) พฤติกรรมองค์กร กรุงเทพมหานคร ไทยวัฒนาพานิช
- นพดล สุคนธวิธ (2539) “พรรคการเมืองไทยกับการเมืองท้องถิ่นผลประโยชน์และฐานอำนาจ”
วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชารัฐศาสตร์ ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- นรนิติ เศรษฐบุตร (2542) “การมีส่วนร่วมทางการเมือง” ใน เอกสารการสอนชุดวิชาสถาบันและกระบวนการทาง
การเมืองไทย หน่วยที่ 15 หน้า 931 – 932 นนทบุรี สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- บุญศรี ยี่หะ (2550) ความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์ สงขลา ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดา
- ปรพล พุดระกูล (2548) “บทบาทของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดในการจัดการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น:
ศึกษากรณีองค์กรบริหารส่วนจังหวัดในภาคเหนือ” วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาการเมืองการ
ปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ประสิทธิ์ สันติกาญจน์ (2529) “การเข้าร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร”
วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

- ประหยัด หงษ์ทองคำ (2547) “การเลือกตั้งกับระบอบประชาธิปไตย” ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการเมืองการปกครองไทย* หน่วยที่ 4 หน้า 238 – 295 นนทบุรี สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2531) กรุงเทพมหานคร อักษรเจริญทัศน์
- “พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2546” สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (2546) กรุงเทพมหานคร
- ไพบูลย์ ช่างเรียน (2516) *สารานุกรมศัพท์ทางสังคมวิทยา* กรุงเทพมหานคร แพรววิทยา
- _____. (2527) *สังคมการเมืองและการปกครองไทย* กรุงเทพมหานคร ไทยวัฒนาพานิช
- มนัส นพรัตน์ (2541) “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น: ศึกษากรณีเทศบาลตำบลปากแพรก” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- เริงวิทย์ โพธิ์ทอง (2549) “พฤติกรรมเบี่ยงเบนในการหาเสียงเลือกตั้งระดับท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลและนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตพื้นที่อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ (2539) “การกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ลงคะแนน” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- วัชรวิทย์ ไชยสาร (2545) *การเมืองภาคประชาชน* กรุงเทพมหานคร วิ.เจ.พรินต์ติ้ง
- วิทยา โขธรินทร์ (2534) “บทบาทของห้วคณะในการเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีเขตอำเภอหนองกรุงศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ พ.ศ.2533” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา (เน้นสังคมศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ (2540) *มรดกวัฒนธรรมพื้นบ้าน* กรุงเทพมหานคร เอส พี เอฟ พรินต์ติ้งกรุ๊ป จำกัด
- ศิธา เรือรถาวร (2552) “ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีต่อการเมืองท้องถิ่นศึกษากรณีเทศบาลนครลำปาง” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- สนิท สมักรการ (2538) *การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม* กรุงเทพมหานคร สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- สำนักการศึกษา เทศบาลเมืองหนองคาย (2551) *แผนพัฒนามูลฐาน ประจำปีงบประมาณ 2550* ฝ่ายบุคลากร
- สังกัดสำนักการศึกษา เทศบาลเมืองหนองคาย (เอกสารอัดสำเนา)
- สิทธิพันธ์ พุทธหิน (2520) *ทฤษฎีการพัฒนาเมือง* กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- สุชา จันท์เอม และสุรางค์ จันท์เอม (2520) *จิตวิทยา* กรุงเทพมหานคร แพรวพิทยา
- สุพรรณิ สายแก้ว (2548) “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเลาขวัญ อำเภอเลาขวัญ จังหวัดกาญจนบุรี” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาการเมืองการปกครอง สาขาวิชา รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- สุพัตรา สุภาพ (2522) *สังคมวิทยา* กรุงเทพมหานคร ไทยวัฒนาพานิช
- เสถียร สุกโสมณ (2515) *ประวัติศาสตร์ไทย ฉบับพัฒนาการ ภาค ๑* กรุงเทพมหานคร อักษรเจริญทัศน์
- เสนีย์ คำสุข (2532) “การศึกษากรณีผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่ได้รับการเลือกตั้ง” วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

-
- อดิณ รพีพัฒน์, ม.ร.ว. (2533) “สตรีไทยในสลัม: กรณีของตรอกใต้” *ไทยคดีศึกษา: รวมบทความทางวิชาการ* กรุงเทพมหานคร อมรินทร์พริ้นติ้ง กรุ๊ป
- อดิพรธณ ทองจรัส (2552) “พฤติกรรมของผู้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งทั่วไป: กรณีศึกษาการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2550 ในเขตเลือกตั้งที่ 2 จังหวัดนครราชสีมา” *วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต* แขนงวิชาการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2546) *สองนคราประชาธิปไตย* พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร Tipping Point Press
- อมร พงศพิชญ์ และปรีชา คูวินทร์พันธุ์ (2539) *ระบบอุปถัมภ์* กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- Allport, Gordon W. (1973). *Personality: A Psychological Interpretation*. New York: Holt R & W.
- Almond, Gabriel A. (1956). “Comparative Political System.” *Journal of Politics*. Vol. XVIII, No.3 (August).
- Almond, Gabriel A., and Verba, Sidney (1955). *The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations*. Boston: Little Brown.
- Milbrath, Lester W. and Goel, M.L. (1977). *Political Participation: How and Why People Get Involved in Politics*. Chicago: Rand McNally.
- Levinson, Daniel. (1964). *Role Personality and Social Structure*. New York: Macmillan.
- Millbrath, Lester W. (1965). *Political Participation*. Princeton: Rand McNally.
- Pye, Lucian W. and Verba, Sidney (eds.). (1965). *Political Culture and Political Development*. Princeton: Princeton University Press.
- Stogdill, R.M. (1959). *Individual Behavior and Group Achievement*. New York: Oxford University Press.